

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Хоменка Павла Віталійовича на дисертаційну роботу

Оржицького Романа Леонідовича на тему: «Формування у здобувачів освіти навичок соціальної взаємодії на уроках фізичної культури засобами боксу»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю А1 «Освітні науки»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Сучасна система загальної середньої освіти України перебуває в стадії глибокої трансформації, ключовими орієнтирами якої є Нова українська школа та Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Одним із ключових компетентнісних результатів, визначених цими документами, є соціальна та громадянська компетентність. Вона передбачає здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми, конструктивно розв'язувати конфлікти, брати відповідальність за спільну справу, зберігати власну ідентичність і поважати ідентичність партнера, виявляти самоконтроль та емпатію.

Водночас повномасштабна війна, наслідки пандемії COVID-19, стрімка діджиталізація та зростання часу, проведеного в віртуальному середовищі, призвели до суттєвого дефіциту реальної міжособистісної взаємодії у підлітків. Це, у свою чергу, спричиняє зниження рівня самооцінки, комунікативних умінь, здатності до кооперації, зростання тривожності та труднощів у саморегуляції емоцій.

Уроки фізичної культури є одним із небагатьох шкільних предметів, де учні систематично перебувають у ситуації реальної, а не віртуальної взаємодії, причому взаємодії, пов'язаної з високим емоційним навантаженням, фізичним контактом (хоча б опосередкованим) і необхідністю швидко приймати рішення. Проте традиційні програми фізичного виховання в Україні та більшості країн Європи орієнтовані переважно на розвиток фізичних якостей і технічних умінь

у командних видах спорту, легкій атлетиці чи гімнастиці, а формування соціальних навичок залишається побічним, несистемним ефектом.

Дисертаційне дослідження Оржицького Романа Леонідовича пропонує принципово новий підхід – використання адаптованих засобів боксу (у мінімально-контактному, безпечному форматі) як спеціально організованого педагогічного інструменту для цілеспрямованого формування навичок соціальної взаємодії в учнів 7–9 класів. Актуальність роботи посилюється тим, що в Європі (Франція, Швейцарія, Нідерланди, Німеччина) вже понад 20 років успішно функціонують шкільні програми «boxe éducative», «Schulboxen», «pedagogical boxing», які доводять позитивний вплив безконтактного боксу на самоповагу, самоконтроль і зниження агресивної поведінки. В Україні ж подібний досвід практично відсутній, що робить роботу піонерською для вітчизняної педагогічної науки та шкільної практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконувалася в рамках двох зареєстрованих тем, що підтверджує її важливість і відповідність державним пріоритетам. Зокрема, робота виконувалася в межах тем:

- «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, спорту і туризму» (№ 0122U02047);
- «Перспективні концепти освітніх та педагогічних наук в умовах автономії закладів вищої освіти» (№ 0120U100392).

Включення роботи до цих тем підтверджує її включеність в широкий контекст планової наукової діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація має високий ступінь наукової новизни й містить низку положень, які виносяться на захист і є оригінальними:

- *уперше: теоретично обґрунтовано та розроблено педагогічні умови формування навичок соціальної взаємодії на уроках фізичної культури засобами боксу, а саме інтеграція у змісті уроків фізичної культури елементів боксу з*

елементами соціально-орієнтованого тренінгу; створення ситуацій у яких необхідно докладати зусилля для долаття соціального виклику в умовах навчального та змагального процесу; використання рефлексивних методик для усвідомлення учнями власної поведінки у процесі взаємодії; визнання здобутків з боку командної спільноти і вчителя.

– *уточнено* зміст конструкту «навички соціальної взаємодії» через визначення його атрибутів, які можуть бути безпосередньо виміряні;

– *удосконалено* зміст, форми, методи та засоби процесу фізичного виховання в закладах базової середньої освіти завдяки розробленню інноваційного модулю «Бокс»;

Набули подальшого розвитку ідеї щодо формування олімпійської культури підлітків у процесі фізичного виховання засобами одноборств; положення, які стосуються подолання гендерних стереотипів, пов'язаних із одноборствами.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується:

- по-перше, належною методологічною базою;
- по-друге, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць щодо різних аспектів досліджуваної проблеми;
- по-третє, використанням релевантних методів дослідження (теоретичних; емпіричних; статистичних).

Зіставлення основних дослідницьких завдань та змісту роботи свідчить, що дисертант за результатами виконання кожного дослідницького завдання дав обґрунтовані відповіді та зробив відповідні наукові узагальнення.

Структура та зміст роботи.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (170 найменувань, з яких 124 іноземними мовами) та восьми додатків загальним обсягом 26 сторінок. Структура логічна, послідовна, відповідає класичним вимогам до PhD-дисертацій.

У вступі чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методику, наукову новизну, практичну значущість. Особливо вдалим і точним є формулювання проблем, які лягли в основу дослідження (недостатнє вивчення соціальних наслідків інтеграції одноборств в процес фізичного виховання школярів; відсутність чітко структурованого модуля «Бокс» для базового циклу базової середньої освіти (7–9 класи); відсутність гендерно орієнтованого аналізу впливу боксу на соціальні навички здобувачів освіти середнього шкільного віку тощо).

Перший розділ (теоретико-методологічний) містить глибокий аналіз понятійного апарату, огляд літератури (вітчизняної та зарубіжної), виявлення прогалин у сучасних дослідженнях. Автор переконливо доводить, що єдиноборства (зокрема бокс) мають унікальний потенціал для моделювання ситуацій «соціального виклику», де учень змушений одночасно долати страх, контролювати емоції, поважати партнера та зберігати власну Я-концепцію.

Теоретичною базою дослідження, яка обґрунтована у першому розділі дисертації, стали праці класиків соціальної психології та соціології (Дж. Г. Мід, К. Роджерс, Ж. Бодріяр, М. Фуко, Л. Тевено, Л. Болтанські), а також сучасні вітчизняні дослідження у сфері фізичного виховання (В. Мазін, В. Тищенко та ін.). Такий міждисциплінарний синтез є одним із сильних сторін роботи.

Другий розділ присвячено розробці авторської моделі. Тут детально описано чотири принципи (подолання виклику, партнерської комунікації, змагальності, позитивного підкріплення), п'ять педагогічних умов, зміст та структуру модулю «Бокс» (два етапи: підготовчий – 7 тижнів, практично-рефлексивний – 10 тижнів). Особливо цінними є додатки до матеріалу другого розділу: повна програма модулю, календарний план, конспекти уроків, нормативи, анкети, німецькомовні версії діагностичних інструментів.

Третій розділ – емпіричний. Автор провів педагогічний експеримент у двох державних школах кантону Санкт-Галлен (Швейцарія) на вибірці 46 дівчат 14–15 років (22 – експериментальна група, 24 – контрольна). Використано три діагностичні інструменти: авторська анкета (збір відповідей за

шкалою Лайкерта), Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES), тест «Наскільки у Вас розвинені м'які навички?» (10 шкал).

Порівняння результатів анкетування на початку і наприкінці дослідження виявило адекватне задоволення очікувань учениць експериментальної групи від модулю «Бокс» (критерій Вілкоксона, $p < 0,05$).

Виявлено також значущі позитивні зміни в експериментальній групі за самооцінкою, креативністю, командністю, самоорганізованістю, переконливістю, адаптивністю, медіацією (критерій Вілкоксона, $p < 0,05$), тоді як у контрольній групі значущих змін не виявлено за жодною шкалою. Важливо, що інструменти були перекладені німецькою мовою та адаптовані, що свідчить про високий методологічний рівень роботи.

Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження.

Отримані у ході дослідження результати належним чином унаочнено в таблицях, рисунках, додатках, які засвідчують якість теоретичного пошуку й практичну реалізацію основних методичних напрацювань дослідження. Зміст кожного розділу підпорядковано поставленій цілі та визначеним завданням дослідження, підсумками ж є наукові висновки; наприкінці дисертації розміщено ґрунтовні й логічні загальні висновки й список використаних джерел. Текст наукової праці оформлено згідно з установленими вимогами.

Загалом, аналіз структури і змісту дисертаційної роботи Р. Л. Оржицького підтверджує, що вона містить нові, раніше не захищені наукові положення, а сукупність отриманих результатів розв'язує актуальну наукову проблему.

Практичне значення результатів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблений модуль «Бокс» є повністю готовим до впровадження. При цьому він:

- відповідає Державному стандарту базової середньої освіти (може бути варіативним модулем для 7–9 класів);

- адаптований до швейцарського Lehrplan 21, а отже, легко переноситься в європейський контекст;
- потребує мінімального обладнання (тенісні м'ячі, скакалки, м'які лапи);
- може реалізовуватись у змішаних класах, жіночих колективах, онлайн-форматі;
- містить систему рефлексивних практик, які легко інтегруються в будь-яку програму фізичної культури.

Авторські практичні здобутки використовують у Schule Grüenau (кантон Санкт-Галлен, Швейцарія), а також в процесі підготовки фахівців з фізичної культури і спорту в Запорізькому національному університеті, Державному закладі «Луганський національний університет імені Т. Г. Шевченка» (довідка №723 від 26.08.2025 р.), Національному університеті «Запорізька політехніка» (довідка №37/48/2992 від 27.08.2025 р.).

Також цінним вважаємо те, що розроблений автором модуль «Бокс» може стати основою для створення подібних програм з іншими єдиноборствами (карате, дзюдо, тхеквондо тощо).

Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження у наукових фахових виданнях

Обґрунтованість наукових положень і висновків сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені достатньою кількістю публікацій. Основний зміст і результати дослідження достатньо повно відображено у 16 працях, з них: 5 – статті в наукових фахових виданнях України, 4 – статті в міжнародному науковому журналі країни ЄС, 7 – матеріали конференцій.

Матеріали дисертації пройшли достатню апробацію. Основні результати роботи обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня. Публікації віддзеркалюють основний зміст дисертації, її структурних підрозділів. Звертає на себе увагу висока публікаційна активність, загальний високий рівень публікацій.

Недоліки та побажання до дисертації.

Незважаючи на високу якість роботи, є низка зауважень рекомендаційного характеру.

1. Контингентом дослідження виступили виключно дівчата (n=46). Відсутність даних щодо хлопців та змішаних класів обмежує можливості узагальнення.

2. Не досліджено довгострокові ефекти. Бажано було б зробити повторне діагностування особистісних якостей через 6–12 місяців.

3. Недостатньо уваги приділено аналізу можливих негативних побічних ефектів (наприклад, підвищення рівня тривожності чи агресії в окремих учнів з низькою стресостійкістю) та заходам їх запобігання, окрім загального акценту на мінімальному контакті.

4. Порівняльний аналіз з існуючими європейськими програмами (boxe éducative у Франції, Schulboxen у Німеччині, pedagogical boxing у Бельгії та Нідерландах) подано фрагментарно; доцільно було б розгорнути такий аналіз в окремий підрозділ.

5. Серед перспективних напрямків дослідження не розглянуто адаптацію модулю для умов інклюзивної освіти, а також для позашкільної роботи (спортивні секції, табори).

6. Недостатнім вважаємо економічне обґрунтування доцільності впровадження модулю з акцентом на вартості обладнання.

Ці зауваження жодною мірою не применшують наукової та практичної цінності дослідження і можуть бути враховані в подальших публікаціях автора.

Оцінка дисертації та її результатів.

Проведене дослідження є завершеною, самостійною, високоякісною науковою роботою, що повністю відповідає критеріям, установленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Отримані результати мають високу достовірність, підтверджену сучасними статистичними методами та міжнародною апробацією. Робота поєднує глибоку теоретичну базу з реальним практичним продуктом, готовим до впровадження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії».

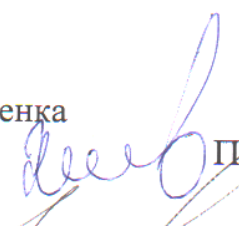
Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку, що дослідження Оржицького Романа Леонідовича «Формування у здобувачів освіти навичок соціальної взаємодії на уроках фізичної культури засобами боксу» є самостійно виконаною, завершеною науковою роботою, яка має вагомe науково-теоретичне та практичне значення, заслуговує на позитивну оцінку та відповідає наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44), а її автор Оржицький Роман Леонідович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю А1 «Освітні науки», галузі знань А Освіта.

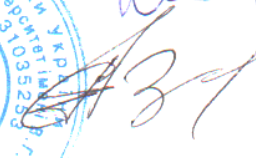
Офіційний опонент,

професор кафедри
теорії й методики фізичного виховання,
адаптивної та масової фізичної культури
Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка
доктор педагогічних наук, професор

Підпис Павла ХОМЕНКА засвідчую
Проректор з наукової роботи

 Павло ХОМЕНКО

 Василь ФАЗАН